

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สิ่งมีชีวิตทุกชนิดเป็นส่วนหนึ่งของความหลากหลายทางชีวภาพ พืชและมนุษย์ก็เช่นเดียวกัน พืชให้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าแก่มนุษย์ คือ อาหาร ยารักษาโรค วัตถุดิบในการสร้างที่อยู่อาศัยและงานที่ใช้ฝีมือ วัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรม เชื้อเพลิง เช่น น้ำมันจากเมล็ดของสบู่ดำ (*Jatropha curcas*) ใช้แทนน้ำมันเครื่องได้ และพืชยังเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ และประดับภายในที่พัก นอกจากนี้พืชจะมีความสำคัญต่อมนุษย์แล้ว พืชยังทำหน้าที่สำคัญในระบบนิเวศน์ คือ พืชเป็นผู้ผลิตเบื้องต้นของทุกระบบนิเวศน์ เพราะโลกนี้ไม่ได้มีแต่สัตว์กินเนื้อเท่านั้น ดังนั้นหากไม่มีพืช สัตว์กินพืชสูญพันธุ์ ทำให้สัตว์กินเนื้อบางชนิดที่อาหารของมันคือสัตว์กินพืชที่สูญพันธุ์ไปแล้ว ก็จะสูญพันธุ์ตามไปด้วย นอกจากการเป็นผู้ผลิตเบื้องต้นในระบบนิเวศน์แล้ว พืชยังช่วยรักษาภาวะแวดล้อม เช่น ลดการชะล้างพังทลายของดิน พืชบางชนิดยังช่วยควบคุมมลภาวะ เช่น ฝักตบชวา ดูดโลหะหนักจากน้ำ (ศิริเพ็ญ, 2530) พืชทั่วโลกมีประมาณ 300,000 ชนิดที่ค้นพบแล้ว (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2545) พืชแต่ละชนิดมีความต้องการถิ่นที่อยู่แตกต่างกันไป บางชนิดสามารถอยู่ได้ทุกที่ที่ทำให้พบได้ทั่วไป บางชนิดต้องการสภาวะที่เหมาะสมเป็นพิเศษจริงๆ จึงสามารถเจริญเติบโตได้ ทำให้พบเพียงบางที่เท่านั้น หรือที่เรียกว่าพืชถิ่นเดียว (endemic plant) จากการสำรวจและจำแนกชนิดของนักพฤกษศาสตร์พบว่าประเทศไทยมีพรรณไม้ที่สามารถจำแนกได้ 13,200 ชนิด โดยจำแนกเป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยว 2,500 ชนิด และพืชใบเลี้ยงคู่ 10,000 ชนิด ในจำนวนนี้จะมีพืชที่พบเฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น (endemic plants) อยู่ 37 ชนิด Gymnosperms 50 ชนิด พืชจำพวกเฟิน 650 ชนิด และยังมีอีกมากที่ยังไม่ได้สำรวจและศึกษา (อภิชาติ และคณะ, 2538) ในขณะที่พื้นที่ป่าที่เคยมีอยู่ถึง 53% ของพื้นที่ประเทศไทยในปี พ.ศ. 2504 กลับลดลงเหลือพื้นที่ป่าเพียง 25.28% ในปี พ.ศ. 2541 (กรมป่าไม้, 2541) จากการลดลงเป็นจำนวนมากของพื้นที่ป่านี้ จึงอาจมีพืชหลายชนิดที่ยังไม่ได้สำรวจและศึกษาสูญพันธุ์ไป หรือใกล้สูญพันธุ์ ซึ่งนั่นก็หมายถึงความหลากหลายของพืชลดลงไปด้วยเช่นกัน

มนุษย์มีการนำพืชที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนมาใช้ประโยชน์เป็นเวลานานเทียบเท่ากับการที่มีมนุษย์เกิดขึ้นมาบนโลก การเรียนรู้ในการนำพืชมาใช้ประโยชน์นั้น เป็นประสบการณ์จริงเพื่อการอยู่รอด ความรู้และประสบการณ์เหล่านี้ บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดให้แก่ลูกหลานสืบต่อกันมา ตลอด

ระยะเวลาอันยาวนาน จัดเป็นภูมิปัญญาเฉพาะของคนแต่ละกลุ่ม เรียกว่า “ภูมิปัญญาพื้นบ้าน” การใช้ประโยชน์จากพืชครอบคลุมถึงปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต ได้แก่ พืชที่ใช้เป็นอาหาร ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม สิ่งจรรโลงจิตใจ รวมทั้งการใช้ในพิธีกรรมความเชื่อต่างๆ การศึกษาทางด้านการใช้ประโยชน์จากพืชจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจ เพื่อที่ความรู้เหล่านี้จะไม่สูญหาย และยังสามารถที่จะนำพืชบางชนิดที่ได้จากการศึกษามาพัฒนาเป็นพืชเศรษฐกิจ หรือมาเป็นตัวชนิดใหม่ได้อีก (ชูศรี, 2544) แต่ในการศึกษาด้านการใช้ประโยชน์นั้น ยังสามารถที่จะช่วยประเมินสถานภาพของพืชที่มีอยู่ในท้องถิ่นได้ว่ามีแนวโน้มไปในทางใด เพราะหากว่าการใช้ประโยชน์ของพืชในท้องถิ่นนั้นเป็นไปโดยไม่คำนึงถึงปริมาณของพืชที่มีอยู่ ก็อาจจะทำให้พืชนั้นลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วจนถึงกับสูญพันธุ์ไปจากท้องถิ่นนั้นได้

จังหวัดน่าน เป็นจังหวัดหนึ่งในภาคเหนือของประเทศไทย พื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดเป็นภูเขา โดยภูเขาซึ่งสูงที่สุด คือ ดอยภูคาที่มีความสูง 1,980 เมตร จากระดับน้ำทะเล ซึ่งจากการศึกษาของ Srisanga (2005) พบว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ประมาณ 85 % ของพื้นที่ทั้งหมด เป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ ประกอบด้วยป่า 6 ประเภท อยู่กระจายที่ระดับความสูงต่างๆ แต่นอกจากจังหวัดน่านจะมีภูเขาจำนวนมากแล้ว จังหวัดน่านยังมีสถานที่ที่เหมือนเป็นแกรนแคนยอนเมืองไทย ซึ่งคล้ายกับแพะเมืองผี จังหวัดแพร่อีกด้วย สถานที่นั้น คือ เสาหินน้อย ซึ่งตั้งอยู่ที่ตำบลเชียงของ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน และเป็นส่วนหนึ่งของอุทยานแห่งชาติศรีน่าน ลักษณะของพื้นที่มีทั้งที่ราบ หน้าผา หรือเนินเล็กๆ มียอดแหลม ซึ่งเกิดจากการกัดเซาะของน้ำ ทำให้เกิดการพังทลายของดิน และจากลักษณะภูมิประเทศเช่นนี้ ทำให้สนใจว่าพืชอะไรบ้างที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ นอกจากลักษณะภูมิประเทศที่แปลกตาแล้ว บริเวณเสาหินน้อยก็มีป่าเต็งรังขึ้นอยู่ประปราย ป่าเต็งรังนี้อยู่ระหว่างเสาหินน้อย และหมู่บ้าน ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่คนในหมู่บ้านบริเวณรอบๆ เสาหินน้อย อาจเข้ามาใช้ประโยชน์พืชในบริเวณนี้ และพืชที่ถูกนำไปใช้นั้น อาจมีโอกาที่จะสูญหายจากบริเวณนี้ได้ ถ้ามีปริมาณไม่มากนักในธรรมชาติ

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อสำรวจพรรณไม้ที่มีอยู่ในบริเวณเสาหินน้อย ตำบลเชียงของ อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน
2. เพื่อหาค่าดัชนีความหลากหลายทางชีวภาพของพืชในบริเวณที่ศึกษา
3. เพื่อศึกษาการใช้ประโยชน์ของพืชในบริเวณที่ศึกษา

3. ประโยชน์ที่จะได้รับจากการศึกษาเชิงทฤษฎีและ/หรือเชิงประยุกต์

1. ได้ข้อมูลและความหลากหลายของพืชที่พบในบริเวณที่ศึกษา เพื่อที่จะได้มีการจัดการที่เหมาะสม หรือทำการศึกษาในด้านอื่นต่อไป
2. ได้ข้อมูลการใช้ประโยชน์พืชในบริเวณที่ศึกษา เพื่อนำมาพิจารณาหาพืชที่น่าจะนำมาส่งเสริมเป็นพืชเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนต่อไป

4. สถานที่ที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยและรวบรวมข้อมูล

- เสาดินน้อยและบริเวณรอบๆ เสาดิน ต.เชียงของ อ.น่าน้อย จ.น่าน
- ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

5. ระยะเวลาในการดำเนินการวิจัย

พฤศจิกายน พ.ศ. 2546 - มิถุนายน พ.ศ. 2548

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved